

การเปรียบเทียบยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์
ของขบวนการเคลื่อนไหว “The Umbrella Movement”
กับ “คณะประชาชนปลดแอก”

The Comparative Tactics and Innovations of Social Media Movements of
the Movement “The Umbrella Movement” and “The Free People Movement”

กมลวรรณ ทับทิมทอง (Khamonwan Thabthimthong)¹

วีระ หวังสัจจะโชค (Weera Wongsatjachock)²

¹นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

M. Pol. Sc. Candidate, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Dissertation Advisor, Assistant Professor Dr., Political Science Program, Faculty of Social

Sciences, Naresuan University

E-mail: khamonwant64@nu.ac.th

Received : 19 May 2023

Revised : 23 June 2023

Accepted : 26 June 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธวิธีการต่อสู้และศึกษาเปรียบเทียบนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ ของขบวนการ The Umbrella Movement เขตปกครองพิเศษฮ่องกง กับ คณะประชาชนปลดแอกประเทศไทย โดยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพหุกรณี (Multiple Case Study) ที่ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลตั้งแต่ 2 กรณีขึ้นไป โดยจะเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง จากการวิจัยพบว่า ทั้งสองขบวนการมีการใช้รูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่คล้ายคลึงกัน แต่การใช้สื่อสังคมออนไลน์นั้นมีการใช้ยุทธวิธีที่แตกต่างกัน

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เรื่อง ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ : ศึกษาเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหว “The Umbrella Movement” กับ “คณะประชาชนปลดแอก”

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

โดยขบวนการ The Umbrella Movement ส่วนใหญ่แล้วจะกระจายข่าวสารผ่าน Facebook และติดต่อสื่อสารกันผ่าน FireChat, Wechat, WhatsApp ในขณะที่คณะประชาชนปลดแอกจะกระจายข่าวสารทั้งทาง Facebook และ Twitter รวมถึงการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ทั้งนี้ ขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement และคณะประชาชนปลดแอก ถึงแม้ว่าจะมีการใช้ยุทธวิธีที่ต่างกัน แต่กลับมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพ

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม, นวัตกรรม, สื่อสังคม

Abstract

This study aimed to investigate fight tactics and comparative study of innovative social media movements between the Umbrella Movement in Hong Kong, the Special Administrative Regions of China, and Free People Thailand. This was qualitative research with a multiple case study, consisting of two or more cases. The data were collected from documents and specific interviews. The findings revealed that both movements employed similar social media patterns with different tactics. The Umbrella Movement mostly disseminated news through Facebook and communicated through FireChat, WeChat, and WhatsApp, while Free People Thailand disseminated news through Facebook and Twitter, including the exchange of opinions. Although the Umbrella Movement and Free People Thailand employed different tactics, both had the same purpose of claiming rights and independence.

Keywords: Social Movement, Innovation, Social Media

บทนำ

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีการใช้ยุทธวิธีในการชุมนุมเคลื่อนไหวอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอดอาหาร การนั่งประท้วง การเดินประท้วง การใช้สัญลักษณ์ หรือแม้แต่การอารยะขัดขืน โดยการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งนั้นจะมีขบวนการและการใช้ยุทธวิธีที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม บริบททางสังคม การเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่นั้น ๆ จึงทำให้เกิดการพัฒนายุทธวิธีการเคลื่อนไหวมาสู่นวัตกรรมการเคลื่อนไหว โดยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเน้นไปที่การ

เคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้เข้าใจยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก

การเกิดขึ้นของ นวัตกรรมทางยุทธวิธี (Tactics Innovation) เป็นการนำยุทธวิธีตั้งแต่สองยุทธวิธีขึ้นไปมาพัฒนาให้เกิดเป็น “นวัตกรรมทางยุทธวิธี” ที่มีความทันสมัยไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แต่จะเป็นการเกิดขึ้นใหม่หรือแม้แต่ถูกกระทำให้เกิดสิ่งใหม่กว่า นอกจากนี้ยังรวมถึงการผสมผสานยุทธวิธีแบบเก่าให้เกิดเป็นยุทธวิธีใหม่ ๆ การพัฒนานวัตกรรมทางยุทธวิธีนั้นยังขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันการเกิดขึ้นของนวัตกรรมทางยุทธวิธีนั้นก็มิได้เกิดขึ้นเพียงแค่ฝ่ายของผู้เคลื่อนไหวทางสังคมเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นในส่วนของภาครัฐด้วย ซึ่งเปรียบเทียบเป็นการโต้ตอบกันในเรื่องของกลยุทธ์และยุทธวิธี นอกจากนี้ การพัฒนานวัตกรรมทางยุทธวิธี เมื่อนำมาผนวกกับการเคลื่อนไหวทางสังคมอาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง โดยในการวิจัยในครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงการพัฒนานวัตกรรมทางยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก ผ่านการเคลื่อนไหวทางสื่อสังคมออนไลน์

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเคลื่อนไหว ถือเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี รวมถึงการใช้สื่อที่มีอยู่ในมือให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสาร หรือการพบปะสังสรรค์ผ่านเทคโนโลยี ที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างไร้พรมแดน สามารถติดต่อส่วนบุคคล กลุ่ม และสาธารณะได้ นอกจากนี้การเคลื่อนไหวทางสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นยังสามารถช่วยแพร่กระจายข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การติดต่อสื่อสารในการนัดแนะการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและสะดวก มีความทันสมัย ที่สามารถทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเป็นผู้ให้สาร แต่ในขณะเดียวกันการที่มีผู้กระจายข่าวที่หลากหลายอาจจะต้องมีวิจารณญาณในการรับรู้ข่าวสาร รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมยังเป็นการเปิดโอกาสในการหาแหล่งเงินทุนจากผู้ที่สนใจการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง จึงทำให้การเคลื่อนไหวบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์มีความสำคัญที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่มากนัก

การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก เป็นการเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของคนรุ่นใหม่* เป็นผลมาจากความไม่พอใจในการกระทำของภาครัฐ โดยการเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่มนั้นมีการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้กับการ

---

* กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้มีการจำแนกช่วงอายุจากพลังทางการเมืองไว้ 3 รุ่นหลัก ๆ คือ 1.) คนรุ่นสงครามเย็น (Cold War Generation) เป็นรุ่นที่เติบโตช่วงการขยายตัวของเศรษฐกิจและรัฐบาลอานาจีนิยม 2.) คนรุ่น (ใน) ระหว่าง (In-between Generation) เป็นคนที่อยู่ระหว่างสงครามเย็นและคนรุ่นโบว์ขาว ซึ่งเป็นรุ่นที่ถูกเลี้ยงให้มีการเพิกเฉยกับประเด็นทางการเมือง และ 3.) คนรุ่นโบว์ขาว (White Ribbon Generation) เป็นรุ่นที่เติบโตมากับขบวนการการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ ที่เกิดมากับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ที่สามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

เคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งการประชาสัมพันธ์ การระดมทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ของการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับการเคลื่อนไหวบนท้องถนน

โดยขบวนการ The Umbrella Movement เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง เป็นการรวมตัวกันของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน ที่ต้องการคัดค้านการปฏิรูปกฎหมายการเลือกตั้ง เนื่องจากผู้นำที่จะสามารถเข้ามาบริหารเขตปกครองฮ่องกงต้องผ่านการรับรองจากรัฐบาลปักกิ่ง ประเทศจีนก่อน จึงทำให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนชาวฮ่องกงรู้สึกถึงการถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเลือกผู้นำเป็นของตนเอง จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวและการเรียกร้องทางสังคม ที่นำโดยสหพันธ์นักศึกษา และนักวิชาการชาวฮ่องกง และได้มีพัฒนาการไปสู่ขบวนการ Occupy Central เพื่อต่อต้านการแก้กฎหมายของรัฐบาลฮ่องกง รวมถึงมีการเข้ายึดพื้นที่ทางเศรษฐกิจและสถานที่ราชการ จนนำไปสู่การสลายตัวจากการใช้แก๊สน้ำตาของภาครัฐ ซึ่งถือเป็นการใช้ความรุนแรงกับประชาชน และยังส่งผลให้ประชาชนชาวฮ่องกงเกิดความสนใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงมีการออกมาร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจของภาครัฐนั้นเป็นการกระทำที่ผิด และเกิดเป็นการประนามภาครัฐที่ใช้ความรุนแรงกับภาคประชาชนซึ่งผิดทั้งหลักกฎหมายและละเมิดหลักนิติธรรม ซึ่งประชาชนชาวฮ่องกงได้ตระหนักถึงสิทธิพลเมืองและนี่ถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง จึงได้มีการต่อยอดขบวนการเคลื่อนไหวไปสู่การเคลื่อนไหวทางเว็บไซต์และสังคมออนไลน์ที่นำไปสู่ “สงครามเปลวไฟ” บนสื่อโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวของขบวนการ The Umbrella Movement ได้มีการนำเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหว อันเนื่องมาจากर्मถือเป็นสิ่งที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันและการต่อสู้ของประชาชนนั้นมีเพียงมือเปล่าเพราะไม่ต้องการให้เกิดการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวทางสังคม

ในส่วนของ คณะประชาชนปลดแอก เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นที่ประเทศไทย โดยมีฉนวนเหตุมาจากการบริหารงานของภาครัฐที่ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลว ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้มีกลุ่มของเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวของหลาย ๆ กลุ่ม และขยายตัวไปยังพื้นที่สำคัญต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทั้งจากการเคลื่อนไหวบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นเป็นไวรัล (Viral) และการเคลื่อนไหวบนท้องถนนที่ควบคู่กันไป นอกจากนี้ คณะประชาชนปลดแอก ยังเป็นการรวมกลุ่มที่มีความหลากหลายที่ถือเป็นการสร้างภาคีเครือข่าย การประสานงานและการปฏิบัติงานอย่างหลวม ๆ เพื่อผลึกทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน โดยการเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของทุกกลุ่มในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของ คณะประชาชนปลดแอก ยังเป็นการเคลื่อนไหวที่ไร้แกนนำ แต่จะมีการจัดตัวทีมงานหรืออาสาสมัครอยู่หน้างาน รวมถึงมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook, Twitter หรือแม้แต่ Telegram (ประชา บุรพาวิถี, 2564) ซึ่งถือว่า

เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวของ คณะประชาชนปลดแอก ยังได้มีการเคลื่อนไหวไปควบคู่กับ คณะเยาวชนปลดแอก โดยที่คณะเยาวชนปลดแอกจะขับเคลื่อนบนสื่อสังคมออนไลน์ จึงทำให้การติดต่อสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย รวมถึงจะเห็นได้ว่าพื้นที่การเคลื่อนไหวไม่ได้มีเฉพาะจุดเหมือนในอดีต แต่สามารถกระจายตัวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้ทั่วประเทศ

ดังนั้น การเคลื่อนไหวของขบวนการ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก จึงควรที่จะศึกษายุทธวิธีและรูปแบบการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงศึกษาเกี่ยวกับการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเคลื่อนไหวว่าทั้งสองขบวนการนั้นมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และขบวนการทั้งสองมีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการเคลื่อนไหวอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธวิธีการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบนวัตกรรมการเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์ของขบวนการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้มีการกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่ม The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก ที่เปรียบเทียบยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหว โดยมีขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษา คือ เขตปกครองพิเศษฮ่องกง กับ ประเทศไทย โดยจะเป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่ม เขตปกครองพิเศษฮ่องกงจะศึกษาขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement และประเทศไทยจะศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของคณะประชาชนปลดแอก อันเนื่องมาจากทั้งสองพื้นที่อยู่ในเขตของทวีปเอเชีย ถึงแม้ว่าทั้งสองขบวนการจะมีรูปแบบการปกครองที่ต่างกัน แต่กลับมีจุดร่วมเดียวกัน คือ การเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านโซเชียลมีเดียที่ควบคู่กับการเคลื่อนไหวบนท้องถนน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับยุทธวิธีการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์ ของขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก โดยจะศึกษาผ่านแนวคิดและทฤษฎียุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม นวัตกรรมการเคลื่อนไหว การเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ เอกสารงานวิชาการและ

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการถอดบทสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบยุทธวิธีการต่อสู้ของ ขบวนการเคลื่อนไหวและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ของขบวนการ The Umbrella Movement และ คณะประชาชนปลดแอก

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา จะศึกษาในสองช่วงเวลา คือ The Umbrella Movement ซึ่งเกิดการ จัดตั้งกลุ่มใน ปี 2556 (ชานาญ จันทรเรือง, 2557) โดยการศึกษาการวิจัยจะเลือกช่วงเวลาที่มีการออกมา เคลื่อนไหว คือ ในช่วงเดือนกันยายน 2557 - เดือนธันวาคม 2557 และในส่วนของกำเนินขบวนการ เคลื่อนไหวของคณะประชาชนปลดแอกใน ปี 2563 (ประชาไท, 2563) จะศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในช่วง เดือนสิงหาคม 2563 - เดือนธันวาคม 2564

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมเป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวอย่างหนึ่งที่มี กระบวนการ รูปแบบยุทธวิธีที่หลากหลาย ซึ่งยุทธวิธีที่เกิดขึ้นจะขึ้นอยู่กับบริบท หรือสภาพแวดล้อมทาง สังคมของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ตามแนวคิดทฤษฎี ยุทธวิธีและรูปแบบกระบวนการทางการเมืองทางสังคมของ Dong Mcadam (1983, pp. 736-752) ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง โดยจะแบ่งออกเป็นสอง ระดับ คือ ระดับองค์กรพื้นที่เมืองที่ประชาชนได้รับผลกระทบ และการจัดกลุ่มภายในสภาพแวดล้อมทางการเมือง ชี้นี้มาใหม่ นอกจากนี้ ยังมองว่ายุทธวิธียังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง รวมถึงการใช้ นวัตกรรมที่ดูศักยภาพของบริบททางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดการใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบ ทั้งนี้ Dong Mcadam ได้แบ่งยุทธวิธีการเคลื่อนไหวไว้ คือ การคว่ำบาตรรถบัส การนั่งประท้วง ขบวนการ เสรีภาพการขับขี่ การรณรงค์ประท้วงทั่วทั้งชุมชน และการจลาจลในเมือง

ในขณะเดียวกัน ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552, หน้า 156) กลับมองว่ายุทธวิธีการเคลื่อนไหวทาง สังคมเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหวประท้วงของขบวนการทางสังคมที่สามารถขัดขวาง หรือทำลาย การเมืองแบบปกติได้ ซึ่งยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ท้าทายระบบการเมือง ปกติ กับกลุ่มที่เผชิญหน้ากับรัฐและท่าทีของรัฐ ทำให้ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม สามารถแปรผกผันกับบริบททางการเมือง รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ภายในองค์กรได้ ทั้งนี้ ทรงชัย ปานทอง (2560, หน้า 52 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 155-168) ได้มีจำแนกรูปแบบของยุทธวิธีการ เคลื่อนไหวออกเป็น 3 ยุทธวิธี คือ ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ ยุทธวิธีขัดขวาง และยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่ายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมจะมีการจัดสรรการใช้ ยุทธวิธีที่ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง รวมถึงความพร้อมในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ การเลือกใช้ยุทธวิธียังมีการปรับให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมรวมถึงเพื่อให้

เกิดความทันสมัย และน่าสนใจ โดยการนำรูปแบบการเคลื่อนไหวมาประยุกต์จนเกิดเป็นนวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม

2. นวัตกรรมการเคลื่อนไหว

“นวัตกรรม” ตามคำนิยามของ ศรุตา ทิพย์แสง (2564) มองว่าเป็นการปรับปรุง ดัดแปลงวิธีการเดิม หรือการใช้วิธีใหม่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในขณะที่ สมนึก อึ้งจิระพงษ์พันธ์ มองว่า นวัตกรรมเป็นการเกิดขึ้นใหม่ที่มาจากการหาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และแนวความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ใหม่ ซึ่ง Dan J. Wang and Sarah A. Soule (2016, pp. 1-25) มีความเห็นคล้ายคลึงกับทั้งของ ศรุตา ทิพย์แสง และสมนึก อึ้งจิระพงษ์พันธ์ โดยเขามองว่านวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ หรือเป็นการรวมตัวกันขององค์ประกอบที่มีอยู่ นอกจากนี้ เขายังได้อธิบายนวัตกรรมทางยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมว่าเกิดจากการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายใน เนื่องจากการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นพื้นที่ที่มีการออกมารวมกลุ่มกันของประชาชนและองค์กรต่าง ๆ จนนำไปสู่การพัฒนายุทธวิธีเป็นนวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยแบ่งนวัตกรรมทางยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม 2 กรณี ดังนี้

1. นวัตกรรมทางยุทธวิธีการประท้วงรูปแบบใหม่ (Emergence of new protest tactics) เป็นนวัตกรรมการประท้วงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หรือเป็นการนำเอายุทธวิธีที่ไม่ได้ใช้มาเป็นเวลานานมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบททางสังคมแล้วจึงนำกลับมาใช้ใหม่

2. นวัตกรรมทางยุทธวิธีที่มีการผสมผสานเอายุทธวิธีเดิมมาผสมกัน (Novel recombination of existing tactics) เป็นการผสมผสานยุทธวิธีแบบเก่าเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่พัฒนาเป็นยุทธวิธีใหม่ ซึ่งการผสมผสานหรือการรวมตัวกันใหม่ของยุทธวิธีการประท้วงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เข้าร่วมประท้วงใช้ยุทธวิธีตั้งแต่สองยุทธวิธีขึ้นไป

อย่างไรก็ดี Neil Henderson (2016) มองว่า การเริ่มต้นของนวัตกรรมส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน หรือภาวะที่กำลังจะเสียชีวิต โดยการสร้างการเคลื่อนไหวผ่านนวัตกรรมเป็นการสร้างความท้าทาย ความประทับใจให้ผู้คนหันมาสนใจโดยจะต้องเข้ากับบริบททางสังคมด้วยเช่นเดียวกัน รวมถึงความเป็นปึกแผ่นที่สามารถดึงดูดให้ผู้คนคล้อยตามแนวคิดนั้น ๆ ได้ และการแชร์ข้อมูลข่าวสารถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย

ดังนั้น นวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงเป็นการพัฒนายุทธวิธีการเคลื่อนไหวจนเกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ ซึ่งการเกิดขึ้นนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม หรือบริบททางสังคมด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้นวัตกรรมการเคลื่อนไหวยังอาจเกิดจากการรวมยุทธวิธีตั้งแต่สองยุทธวิธีขึ้นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธวิธีใหม่ ๆ โดยจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนั้นได้เกิดนวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาเคลื่อนไหวควบคู่กับการเคลื่อนไหวบนท้องถนน

3. การเมืองในสื่อสังคมออนไลน์

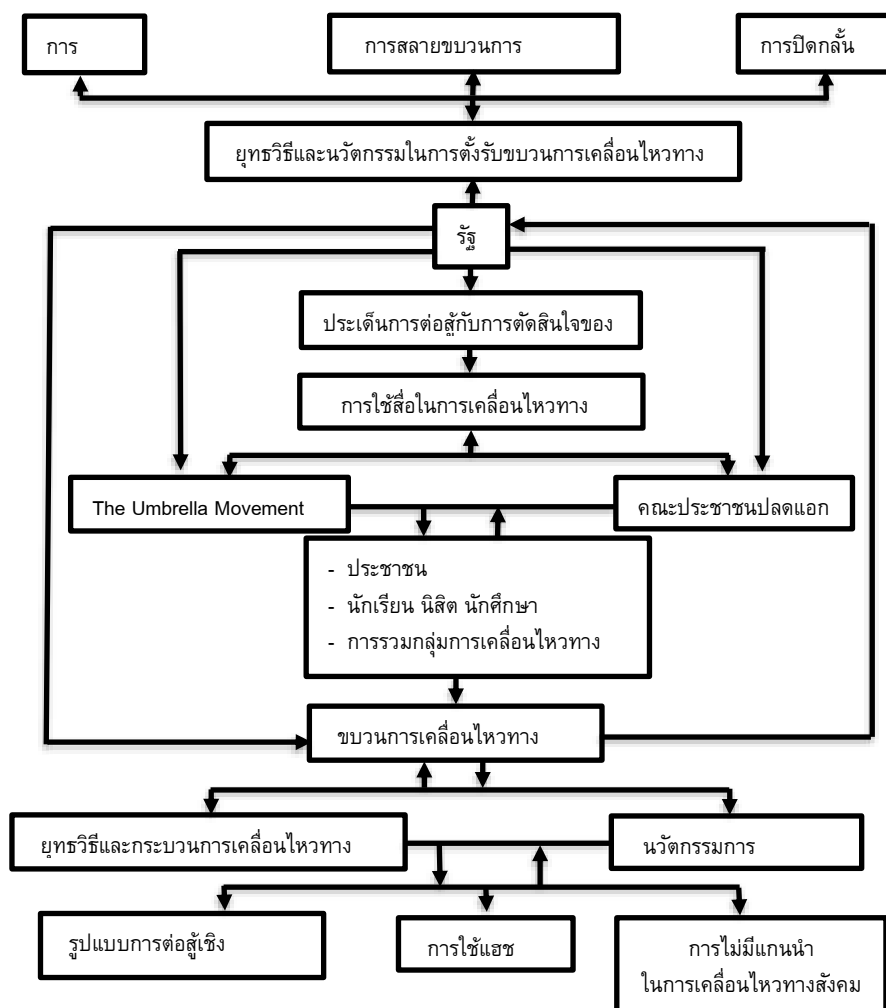
“สื่อสังคมออนไลน์” ตามทัศนะของ วราพร คำจับ (2562, หน้า 143-159) เป็นการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นการนำเสนอ แบ่งปันรูป เนื้อหา เสียง ข้อความ วิดีโอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ในขณะที่ สำนักงานประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการ (2561, หน้า 1) มองว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทภายในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถเป็นจุดเปลี่ยนระหว่างการติดต่อทั้งระยะสั้นและระยะไกล นอกจากนี้ วุฒิพร ลัมวราภัส (2562, หน้า 26) มีความเห็นคล้ายคลึงกับวราพร คำจับ และสำนักงานประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการ เนื่องจากเขามองว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งเป็นการสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายทางสังคม ผ่านเว็บไซต์และโปรแกรมต่าง ๆ ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต

ในขณะเดียวกัน การใช้สื่อสังคมออนไลน์เข้ามารวมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองในทัศนะของ ธนาภรณ์ อินทร (2564, หน้า 66-67) เขามองว่า สื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นพื้นที่การสื่อสารที่ทันสมัย หลากหลายและเข้าถึงได้โดยง่าย และในบางครั้งสื่อสังคมออนไลน์ก็กลายมาเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางการเมือง เช่น การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประท้วงเพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการและการติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่มีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เฟสบุ๊ก (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter), เทเลแกรม (Telegram) เป็นต้น นอกจากนี้ เสถียร เขยประทับ (2551, หน้า 21) มองว่า การสื่อสารทางการเมืองโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์นั้น ถือเป็นตัวกลางในการกระจายข่าวสารให้ประชาชน และเผยแพร่ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องออกสู่สาธารณะ ซึ่งต้องมีวิจรรย์ญาณในการรับ-ส่งข้อมูลด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม วรารัตน์ ทักษิณวรารัจ (2554, หน้า 217-221) มองว่า การเข้าถึงสื่อออนไลน์ในปัจจุบันนั้นสามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่กลับมีข้อจำกัดในเรื่องของต้นทุน อุปกรณ์ การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และการเข้าถึงส่วนใหญ่นั้นกลับอยู่กับชนชั้นกลางหรือชนชั้นนำทางสังคม แต่ในขณะเดียวกันเมื่อสามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์แล้วจะเป็นไปได้ยากที่จะถูกปิดกั้น จนนำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีการนำสื่อสังคมออนไลน์มาเป็นสื่อกลางในการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยได้แบ่งปรากฏการณ์เครือข่ายทางสังคมไว้ 4 ประเด็น คือ กลุ่มมรรรงค์ทางการเมืองผ่านเฟสบุ๊ก, ผู้ทรงอิทธิพลข่าวสารทางการเมืองข้อมูลข่าวสารผ่านไมโครเวบทวิตเตอร์, กระบวนการทางการเมืองผ่านกระดานสนทนาสาธารณะ และการส่งจดหมายสาธารณะ นอกจากนี้ แนวคิดทฤษฎีสื่อสังคมออนไลน์ในทัศนะของ สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง (2559, หน้า 18) มองว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีไว้สำหรับติดต่อบุคคล กลุ่มบุคคล รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลในลักษณะของสาธารณะ ผ่านการให้บริการทางเว็บไซต์ แอปพลิเคชันที่จะคอยช่วยอำนวยความสะดวก ในการติดต่อสื่อสารและการกระจายข่าวสารไม่ว่าจะในรูปแบบของรูปถ่าย วิดีโอ การแสดงความคิดเห็น ทัศนคติต่าง ๆ ของบุคคล ทั้งนี้ยังสามารถนำข้อมูลที่เกิดการสังเกตพฤติกรรมมาวิเคราะห์ทางการศึกษาได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ ถือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่สามารถติดต่อสื่อสาร แสดงความคิดเห็นที่มีความแตกต่าง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ที่สามารถทำได้อย่างอิสระ ซึ่งการสื่อสารกัน ภายในสังคมออนไลน์นั้นมีทั้งการติดต่อแบบส่วนบุคคล และกลุ่มบุคคล จะเห็นได้ว่าการติดต่อสื่อสาร นั้นสามารถติดต่อกันได้ง่ายมากขึ้นจนนำไปสู่การที่สื่อสังคมออนไลน์มาเป็นตัวกลางในการเคลื่อนไหวทาง สังคมการเมือง แต่ในขณะเดียวกันการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการรับ - ส่งข้อมูลข่าวสารนั้นต้องมีการกรอง ข่าวเพื่อความสมบูรณ์และไม่ถูกบิดเบือนข้อมูลให้เกิดความขัดแย้งกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดของงานวิจัย (Conceptual Framework)

ที่มา: ผู้เขียน

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

จากการศึกษาเรื่อง ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ : ศึกษาเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก เป็นการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎียุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม นวัตกรรมการเคลื่อนไหวและการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ โดยจะเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับคณะประชาชนปลดแอกเริ่มต้นจากการตัดสินใจของภาครัฐ จึงมีการนำสื่อเข้ามาเป็นพื้นที่ในการให้ประชาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษาเกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคมจนนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีการใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ที่นำไปสู่นวัตกรรมการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ การใช้แฮชแท็ก หรือแม้แต่การไม่มีแกนนำในการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความเป็นพลวัต อย่างไรก็ตาม การพัฒนายุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวไม่ได้มีเฉพาะในส่วนของประชาชน นักเรียน นักศึกษา แต่ในขณะเดียวกันภาครัฐก็ได้มีการตั้งรับโดยการพัฒนายุทธวิธีและนวัตกรรมการตั้งรับกับการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน นักเรียน นักศึกษาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา มีความตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จนนำมาสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งมีรูปแบบการต่อสู้ที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น จากการนำเอาเทคโนโลยี แพลตฟอร์ม การสื่อสารทางโลกออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้ในขบวนการเคลื่อนไหว

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ : ศึกษาเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหว จากกรณีการศึกษาพื้นที่ที่มีบริบททางสังคม ประเด็นปัญหา รวมถึงช่วงเวลาการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ถือเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่แตกต่างกัน (Most Different System Design: MDSD) ทั้งนี้ จะใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นต้น (Primary Data), ชั้นรอง (Secondary Data) และการสัมภาษณ์ (Interview) จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยมีการกำหนดข้อคำถามไว้เบื้องต้น หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหลักสามเส้า (Triangulation) ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี เพื่อให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างของยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการ The Umbrella Movement กับขบวนการของคณะประชาชนปลดแอก โดยการวิเคราะห์หลักสามเส้า (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2559, หน้า 129-137) จะนำข้อมูลมาเปรียบเทียบในเรื่องของเวลาและความน่าเชื่อถือจาก

แหล่งข้อมูลที่นำมาศึกษา ทั้งนี้ในงานวิจัยจึงได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาหาความสัมพันธ์ในการวิเคราะห์ที่ในงานวิจัยนั้นมีความน่าเชื่อถือ

บทความวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลขโครงการ P2-0418/2565 (COA No. 003/2023) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ยุทธวิธีการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหว The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก มีการใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่คล้ายคลึงกันในบางส่วน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว	The Umbrella Movement	คณะประชาชนปลดแอก
การใช้สื่อสังคมออนไลน์	- การแพร่กระจายข่าวสาร - การระดมทรัพยากร - การนัดหมายพื้นที่ในการเคลื่อนไหวทางสังคม	- การใช้สื่อในการติดต่อ รวมถึงส่งรายงานสถานการณ์แบบเรียลไทม์ และการนัดหมายพื้นที่ในการชุมนุม - การระดมทรัพยากร
ข้อความของการเคลื่อนไหว	- การเขียนข้อความบนโพสอิท - การเขียนป้ายประกาศ	- การใช้คำศัพท์ที่มีความเฉพาะ - การเขียนป้ายประกาศ
การเคลื่อนไหวโดยการใช้อัญมณี	- การเข้าร่วมเข้ามาเป็นสัญลักษณ์, การใช้อัญมณีมือ	- การใช้แฟลช (แฟลชมือ), การใช้อัญมณีมือ
การป้องกันความรุนแรง	- การเข้าร่วมเข้ามาป้องกันในส่วนของแก๊สน้ำตา	- การเข้าร่วมเข้ามาป้องกันในส่วนของแก๊สน้ำตา และป้องกันรถน้ำแรงดันสูง (รถจีโน่)
การปักหลักชุมนุม	- การปักหลักชุมนุมในส่วนของพื้นที่ราชการ และพื้นที่สาธารณะ	- จะเป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงตามสถานที่สำคัญ

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว	The Umbrella Movement	คณะประชาชนปลดแอก
การนัดหยุดงาน	- มีการนัดหยุดงานที่ชัดเจน	- ไม่มีการนัดหยุดงานแต่จะเป็นการนัดกันหลังเลิกงาน
การอดอาหาร	- แกนนำมีการอดอาหารประท้วงในช่วงแรก	- การเคลื่อนไหวของคณะประชาชนปลดแอกแกนนำไม่มีการอดอาหารในการประท้วง

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก จะเห็นได้ว่ายุทธวิธีที่ใช้จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ในขณะเดียวกันกระบวนการที่ใช้มีความแตกต่างกัน โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ จะเห็นได้ว่าขบวนการ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก จะมีความเหมือนกันในเรื่องของการแพร่กระจายข่าวสาร การระดมทรัพยากร การนัดหมายพื้นที่ในการชุมนุม แต่จะแตกต่างกันตรงที่คณะประชาชนปลดแอกจะมีการอัปเดตการเคลื่อนไหวแบบเรียลไทม์ รวมถึงการใช้คำศัพท์เฉพาะในการออกมาเคลื่อนไหว ที่คณะประชาชนปลดแอกมีการนำคำศัพท์ที่เข้าใจเฉพาะกลุ่มเข้ามาในขบวนการเคลื่อนไหว เช่น คำว่า “แกง” ที่หมายถึง “หลอก” ในขณะที่ขบวนการ The Umbrella Movement จะมีการเขียนโพสทิตในการแสดงออกทางการเมือง การใช้สัญลักษณ์เข้ามาเคลื่อนไหว โดยคณะประชาชนปลดแอกได้มีการนำยุทธวิธีของ The Umbrella Movement คือ การใช้ร่ม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเป็นเกาะป้องกันความรุนแรง รวมถึงเป็นการบอกเป็นนัยยะว่าประชาชนมีเพียงมือเปล่าปราศจากอาวุธ ทั้งนี้ ทั้งสองขบวนการยังมีการใช้สัญลักษณ์มือเพื่อสื่อสารกับผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหว เช่น การชูสามนิ้วที่แสดงถึงเสรีภาพ เสมอภาค และ ภราดรภาพ และในส่วนของคณะประชาชนปลดแอกมีการใช้แฟลชเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ ในส่วนของสถานที่ที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของขบวนการ The Umbrella Movement จะมีการชุมนุมกันในสถานที่ราชการและเขตเศรษฐกิจ ส่วนของคณะประชาชนปลดแอกจะมีการนัดรวมตัวกันตามท้องถนน พื้นที่สาธารณะที่เป็นจุดแลนด์มาร์คของจังหวัด ซึ่งการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นของ The Umbrella Movement จะมีการนัดหยุดงานเพื่อมาเคลื่อนไหวทางสังคม ในขณะที่คณะประชาชนปลดแอกไม่ได้มีการนัดหยุดงานแต่จะใช้เป็นเวลากลางเลิกงานในการออกมาเคลื่อนไหวทางสังคม โดยจะเป็นการเคลื่อนไหวแบบหลวม ๆ ที่สามารถสลายตัวได้อย่างรวดเร็วเมื่อถึงเวลาที่สมควร และมีการอดอาหารของแกนนำของ The Umbrella Movement ในช่วงแรก แต่คณะประชาชนปลดแอกจะไม่มีกรณีที่แกนนำมาอดอาหาร เนื่องจากคณะประชาชนปลดแอกไม่มีแกนนำแต่ทุกคนที่เข้ามาเคลื่อนไหวเปรียบเสมือนแกนนำ

อย่างไรก็ดี การเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก ผ่านนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาถือเป็นการพัฒนา

นวัตกรรมอย่างหนึ่งของยุทธวิธีเคลื่อนไหวทางสังคม โดยขบวนการ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก มีการใช้แพลตฟอร์มที่คล้ายคลึงกัน แต่ในส่วนของขบวนการ The Umbrella Movement นั้นมีการใช้แพลตฟอร์มของท้องถิ่นเข้ามาในการเคลื่อนไหวด้วย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางการเปรียบเทียบการใช้นวัตกรรมเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก

นวัตกรรมเคลื่อนไหว	The Umbrella Movement	คณะประชาชนปลดแอก
สื่อออนไลน์, สื่อพลเมือง, Live	ออกคิควาย เซนทรัล	เพจเยาวชนปลดแอก, เพจคณะประชาชนปลดแอก, The Standard, สำนักข่าวราษฎร, Spring News, iLaw เป็นต้น
Social Network	Facebook, Email, Twitter, Telegram	Facebook, Twitter, Telegram, กลุ่มข้อความในระบบ ios, Instagram
Digital platform / Application	FireChat, Wechat, WhatsApp	พันทิป, Line
เทคโนโลยีในการเคลื่อนไหว	การใช้เลเซอร์, การใช้แฟลชมือถือ	

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการใช้นวัตกรรมเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ของ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก จะเห็นได้ว่าทั้งสองขบวนการมีการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้กับการเคลื่อนไหวทางสังคม การนำเอาสื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าทั้งสองขบวนการจะมีการนำแพลตฟอร์มที่มีความคล้ายคลึงกันเข้ามาใช้แต่กระบวนการหรือวิธีการใช้นั้นมีความแตกต่างกัน โดยในส่วนของขบวนการ The Umbrella Movement จะมีสื่อท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มออกคิควาย เซนทรัล ในการแพร่กระจายข่าวสาร ในขณะที่คณะประชาชนปลดแอกจะมีกลุ่มแนวร่วมต่าง ๆ ที่คอยช่วยในการกระจายข่าวสารทั้งในส่วนในพื้นที่สื่อ และการไลฟ์สดสถานการณ์การเคลื่อนไหว เช่น เพจเยาวชนปลดแอก, เพจประชาชนปลดแอก, The Standard, สำนักข่าวราษฎร, iLaw เป็นต้น

นอกจากนี้การใช้ Social Network ของ The Umbrella Movement ในส่วนของ Facebook จะเป็นการสื่อสารแบบสาธารณะกับแบบกึ่งสาธารณะซึ่งจะเป็นแพลตฟอร์มแรกสำหรับประกาศและ

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

แถลงการณ์ต่อสาธารณะ ซึ่งคล้ายคลึงกับของคณะประชาชนปลดแอกที่ใช้ Facebook ในการประกาศและการแถลงการณ์ต่อสาธารณะ แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้ Facebook สำหรับการไลฟ์สดด้วยเช่นเดียวกัน ในส่วนของ Email ในขบวนการ The Umbrella Movement จะใช้ในการแพร่กระจายข่าวสารให้กับผู้คนที่การใช้ Twitter ของ The Umbrella Movement ส่วนใหญ่จะเป็นนักข่าวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ซึ่งต่างจากของคณะประชาชนปลดแอกที่ใช้ Twitter ในการแสดงออกทางความคิด การติดตามสถานการณ์ที่เป็นแบบเรียลไทม์ รวมถึงมีการใช้แฮชแท็กในการปลุกกระแสทางสังคมจนเกิดเป็นไวรัล การใช้ Telegram ของ The Umbrella Movement จะเป็นการใช้เพื่อการวางแผนในการประชุมลับ ในขณะที่ของคณะประชาชนปลดแอกผู้ที่สนใจในการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถเข้าไปร่วมรับฟัง และแสดงความคิดเห็นได้ นอกจากนี้ คณะประชาชนปลดแอกยังมีการใช้กล่องข้อความในระบบ ios เนื่องจากสัญญาณโทรศัพท์ในเขตการชุมนุมนั้นไม่เสถียร รวมถึงมีการปล่อยคลื่นรบกวนสัญญาณจึงทำให้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่ได้ และในส่วนของ Instagram จะเป็นการแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งผ่านการแฮชแท็ก และโพส

อย่างไรก็ตาม การใช้ Digital platform หรือ Application ของทั้งสองขบวนการมีการใช้ Digital platform หรือ Application ที่ต่างกัน โดยขบวนการ The Umbrella Movement ได้มีการนำ FireChat เข้ามาติดต่อสื่อสารกัน เนื่องจากเป็นแอปพลิเคชันที่ไม่ต้องใช้อินเทอร์เน็ต, WeChat และ WhatsApp จะเป็นการใช้ติดต่อกันภายในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนที่มีขนาดเล็ก และในส่วนของคณะประชาชนปลดแอกได้มีการใช้ Digital platform หรือ Application โดยพันธิจะเป็นการตั้งกระทู้เพื่อการวิพากษ์วิจารณ์ รวมถึงแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในขณะที่ Line จะเป็นการติดต่อกับผู้คนที่เฉพาะกลุ่มหรือการพูดคุยกันในกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว

สรุปและอภิปรายผล

การเปรียบเทียบยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ของขบวนการเคลื่อนไหว “The Umbrella Movement” กับ “คณะประชาชนปลดแอก” แสดงให้เห็นถึงการใช้อยุทธวิธีและการพัฒนานวัตกรรมทางยุทธวิธีที่ถึงแม้จะมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้กับการเคลื่อนไหวทางสังคมแต่กระบวนการและการใช้แพลตฟอร์มกลับมีการขับเคลื่อนที่แตกต่างกัน อาจจะเป็นเนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วคณะประชาชนปลดแอกและผู้ที่ยกมาเคลื่อนไหวของสังคมไทยจะใช้ Twitter ในการเคลื่อนไหวโดยผ่านการติดแฮชแท็กในการเรียกร้องและกระจายข่าวสารที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ Twitter นั้นจะเป็นการใช้นามแฝงไม่มีการแสดงตัวตนจึงทำให้เกิดความปลอดภัยในเรื่องของการถูกคุกคามในเรื่องที่เห็นต่าง ซึ่งต่างจากขบวนการ The Umbrella Movement ที่ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ Facebook ในการติดต่อสื่อสาร และ

แถลงการณ์ต่างๆ ถึงแม้ว่าทั้งสองขบวนการจะมีการใช้ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่ต่างกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่ต้องการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตย

ภายใต้แนวคิดและทฤษฎียุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม นวัตกรรมการเคลื่อนไหว และการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ การออกมาเคลื่อนไหวของขบวนการ The Umbrella Movement และคณะประชาชนปลดแอก เป็นการออกมาเคลื่อนไหวในส่วนของภาคประชาชน องค์การอิสระ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม จึงได้นำยุทธวิธีมาแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ร่วมในการป้องกันตนเอง การใช้แฟลชม็อบ การติดแฮชแท็กในการแสดงความคิดเห็นและแชร์สถานการณ์ในการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการรับเอาเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์เข้ามาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นพื้นที่หนึ่งที่สามารถเข้าร่วมและเข้าถึงขบวนการเคลื่อนไหวได้ ทั้งนี้ การนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาถือเป็นการพัฒนาวัตกรรมการเคลื่อนไหว เนื่องจากปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement และ คณะประชาชนปลดแอก เป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่มีแกนนำในการออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมที่ชัดเจน ซึ่งถือว่าการรับเอาเทคโนโลยีการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบททางสังคมถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่สะดวกและเข้าถึงง่าย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการเคลื่อนไหวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ อาจเกิดขึ้นมาก่อนการเคลื่อนไหวของทั้งสองขบวนการที่ปรากฏในบทงานวิทยานิพนธ์ แต่ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของ The Umbrella Movement และ คณะประชาชนปลดแอก ถือว่าเป็นการพัฒนาวัตกรรมการเคลื่อนไหวให้แผ่ขยายมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการเคลื่อนไหวที่ปราศจากแกนนำ แต่จะเป็นภาวะการไหลตามในสิ่งที่ตนเองสนใจในการแสดงออกผ่านทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป

จากการทบทวนวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การศึกษาเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม และการศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีและกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พบว่าการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของขบวนการ The Umbrella Movement กับ คณะประชาชนปลดแอก มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการนัดแนะการชุมนุมตามท้องถนน การระดมทุนในการเคลื่อนไหวผ่าน Facebook, Twitter, Web board, WeChat, WhatsApp เป็นต้น ซึ่งการนัดแนะกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์เดียวกันมารวมตัวกัน ในการทำตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการของการรวมตัวนั้นๆ ทั้งนี้ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นการพัฒนาวัตกรรมการเคลื่อนไหวที่ประชาชนให้ความสนใจ จากการที่เข้าถึงง่ายและสามารถค้นหาเอกสารหรือข้อเท็จจริงในการประกอบการวิเคราะห์ ตัดสินใจในข้อมูลที่ได้รับจากการเผยแพร่ตามสื่อสังคมออนไลน์

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวทางสังคมทำให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนทั้งของขบวนการ The Umbrella Movement และ คณะประชาชนปลดแอก ในการตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพ จึงได้มีการออกมารวมกลุ่มกันอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งการแสดงออกของขบวนการเคลื่อนไหวของทั้งสอง

กมลวรรณ ทับทิมทอง และวีระ หวังสัจจะโชค

ขบวนการก็มีทั้งการใช้ยุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวในการรับมือกับภาครัฐ และในส่วนของภาครัฐเองก็มีการพัฒนายุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษายุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมจะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาเพียง 2 กรณี คือ ขบวนการ The Umbrella Move กับ คณะประชาชนปลดแอก เป็นการศึกษาในส่วนของเยาวชนประชาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมจึงทำให้มีช่องว่างในการศึกษากระบวนการการโต้ตอบของภาครัฐที่มีการพัฒนายุทธวิธีและนวัตกรรมอย่างไรเพื่อมารับมือกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมถึงขบวนการเคลื่อนไหวยังมีอีกหลากหลายกลุ่มในการเคลื่อนไหวที่อาจมียุทธวิธีและนวัตกรรมการเคลื่อนไหวที่แตกต่างจากที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอรับความบกพร่อง และยินดีเป็นอย่างยิ่งหากมีการนำประเด็นศึกษาดังกล่าวมาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้ประเด็นวิจัยสามารถเติมเต็มวิจัยในครั้งต่อไปได้อย่างครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ชำนาญ จันทร์เรือง. (2557). *Umbrella Movement*. กรุงเทพฯธุรกิจ. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/107679>
- ทรงชัย ปานทอง. (2560). *ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “กลุ่มไม่เอาเผด็จการเสื้อแดง”*. วารสาร *สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร*, 13(2), 52
- ธนาภรณ์ อินทร. (2564). *สื่อสังคมออนไลน์กับการประท้วงรูปแบบใหม่: กรณีขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย 2563*. วารสาร *รัฐศาสตร์พิจารณา*, 8(16), 50-74.
- ประชาไท. (2563, 1 สิงหาคม). *'เยาวชนปลดแอก' ประกาศจัดตั้ง 'คณะประชาชนปลดแอก'*. ประชาไท. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2565, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2020/08/88859>
- ประชา บุรพาวิถี. (2564, 9 สิงหาคม). *ล้วงลึก 'FreeYouth' เมื่อ 'ซ้ายใหม่' ไร้ยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯธุรกิจ. วันที่ค้นข้อมูล 13 มกราคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/953568>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

- วราพร คำจับ. (2562). โขเขียนมีเดียเพื่อการสอนและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 7(2), 143-159.
- วุฒิพร ลิ้มวารามัส. (2562). กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสต์ทูเดย์ และแนว. *หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- วราวัฒน์ ทักษิณวราจารย์. (2554). การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายสังคมออนไลน์. *วารสารนักบริหาร*, 30(2), 217-222.
- ศรุตา ทิพย์แสง. (2564, 15 เมษายน). นวัตกรรมเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรกับเทคโนโลยี. คลังความรู้ SciMath. วันที่ค้นข้อมูล 13 มกราคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.scimath.org/article-technology/item/11658-2020->
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 49-65.
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2559). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง. (2559). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์กระจายข้อมูลในกลุ่มเยาวชน. *วารสารร่วมพัฒนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก*, 34(2), 12-30.
- เสถียร เขยประทับ. (2551). การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2561). กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการใช้เฟสบุ๊ก (Facebook). วันที่ค้นข้อมูล 13 มกราคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://borc.anamai.moph.go.th/web-upload/24xe82d9421a764bd38b31a4171c44f37a6/filecenter/KPI64/F1/Level1/F1-1-15.pdf>
- Wang, D. J., & Soule, S. A. (2016). Tactical Innovation in Social Movements: The Effects of Peripheral and Multi-Issue Protest. *American Sociological Review*, 1-32.
- Mcadam, D. (1983). Tactical Innovation and the Pace of Insurgency. *American Sociological Review*, 48(6), 736-752.
- Henderson, N. (2016, 22 September). *3 Ways to Start an Innovation Movement*. WHAT IF. Retrieved February 3, 2022, from <https://whatifinnovation.com/3-ways-to-start-an-innovation-movement/?fbclid=>